

Братислав Петковић

GRAND PRIX

БРАТИСЛАВ ПЕТКОВИЋ је рођен у Београду 26. септембра 1948. године. Дипломирао 1972. године на Академији за позориште, филм и телевизију, на смеру позоришне режије, представом *Разбојници* Фридриха Шилера. У Београдском драмском позоришту 1978. поставио представу *Sporting life*, за коју је текст писао заједно са колегом Војиславом Кајганићем. После тога написао је и две монодраме: *Продајем разбивеног фићу* и *Исјовесити клоуна Драгољуба* (играо га је Божидар Стошић). Године 1991. написао је драму *Каскадер* коју је и ре'ирао у Београдском драмском позоришту.

Свој дечачки сан остварује 1994. године када отвара Музеј аутомобила, а представом *Grand prix* (његови текст и режија) отвара нову позоришну сцену под називом Модерна гаража. Представом *Legion d'Honneur* 1998. године отвара и камерну сцену у истом простору.

Братислав ПЕТКОВИЋ

GRAND PRIX

ЛИЦА

ЛАЗАР РАДИЋ, бивши тркач добро држећи, око 75 година.

РАДЕ РАСПОПОВИЋ, кустос, око 50 година.

НАРЦИСА ЛУКИЋ, апсолвент режије, 25 година.

КАЈА, чистачица, око 60 година.

Публика улази у историју са аутомобилима, кустос је све време присутан, дочекује публику као домаћин и, ако је потребно, даје информације о експонатима. Када се публика смешила, кустос зледа на сав.

КУСТОС: Најстарији експонат у нашем Музеју, а и на Балкану, је овај трицикл, марке Marot Gardon из 1897. године. Појава лаког Дедијоновог једноцилиндричног мотора омогућила је бројним произвођачима бицикла да покушају са прављењем моторног возила за свакодневну употребу. Мотор има једну и по коњску снагу, (Карбуратор је такозвана капаљка, без могућности регулације) значајно да је први који се завртео преко 1000 обртаја, и први код кога се користио алуминијум за израду кућишта мотора. Усисни вентил је аутоматски, отвара га подпритисак који ствара клип који крене ка доњој мртвој тачки. Издувни вентил је механички, вођен бргом директно са радилице. Обрти су се регулисали смањењем зазора издувног вентила, практично гушењем мотора. Подмазивање је бућкањем, а гориво долази слободним падом. Стартује се окретањем педала, не постоји спојница или куплунг. Кад стане мотор, стане и возило. Гашење је декомпресијом. Присуство диференцијала ово возило удаљава од моторцикла и приближава га аутомобилу. Marot Gardon није стигао да постане прави ауто јер фирма банкротира 1902. године, управо када настаје овај примерак Фордових каруца са мотором, додуше још увек се лута, али то се већ може назвати аутомобилом, бележимо присуство мењача брзине и спојнице. Каросерија и шасија су направљене од дрвета са металним оковима слично запрежним колима и фијакерима. Јасеново дрво се највише користило. Првим возачима и путницима оваква врста каросерије није нудила нарочит комфор и сигурност, јер каруце су биле предвиђене за брзину којом иде коњ, а са мотором од 7 коња ствар се креће 4 пута брже, самим тим и могућност испадања и свих осталих ризика је бар 4 пута већа. Хоризонтални боксер мотор смештен је испод седишта. Максимална брзина је око 35 километара на сат. Управља се помоћу ове полуге, курбле или козјег репа. Пешаци се упозоравају звоном. Постоје две брзине – за напред и једна за назад. Диференцијал је отворен и погоњен ланцем. Као гориво користи петролеј и све нискооктанске бензине. Испод

полуге управљача налази се ручица за регулацију паљења, такозвани “fog” којом се помера угао магнета и тако одабира тачка паљења, већ према квалитету бензина, јер у то време, почетком 20. века није се могао добити бензин уједначеног квалитета. Са те стране ово возило би данас било врло актуелно... Овом ауту румунски бензин не може да науди. Следећи експонат у нашем Музеју, на који треба обратити пажњу је овај аутомобил марке “Шарон” из 1908. године у коме се возио наш Краљ, Петар у Карађорђевић. Мотор овог аутомобила...

(Приметити Нарцису која га љеда)

КУСТОС: Шта Ви радите овде?

НАРЦИСА: Седим и хоћу да упалим цигарету.

КУСТОС: Молим Вас да одмах склоните цигарету. Овде је пушење строго забрањено.

НАРЦИСА: Извините.

КУСТОС: Како сте ушли?

НАРЦИСА: Нај нормалније, кроз врата.

КУСТОС: Е онда ћете нај нормалније истим путем напоље, и ко Вам је дозволио да се верете по експонатима?

НАРЦИСА: Никог није било, само сам ушла и села, ништа нисам дирала, мајке ми...

КУСТОС: Млада дамо, није ми до шале.

(Долази до ауџа, оџвара враџа, руком јој љоказује да изађе)

Наше радно време и стрпљење истиче, изволите напустити гаражу...

НАРЦИСА: *(Хваџа га за руку)*

Нарциса Кулић, апсолвент режије, с ким имам част?

КУСТОС: ... Раде Распоповић, кустос...

НАРЦИСА: Уђите,

(Увуче га у ауџо)

Само један минут, молим Вас.

КУСТОС: ... Један минут...

НАРЦИСА: ... Пет минута...

КУСТОС: Да ли Ви то мене хоћете да силујете? Ако мора, немам ништа против...

- НАРЦИСА: *(Смеје се)*
Зар се Ви мене бојите?
- КУСТОС: Зашто бих, милиција је преко пута, викаћу...
(Нарциса се и даље смеје)
Сачекаћу да се исмејете па да сазнамо зашто седимо у овом “Шарону”?
- НАРЦИСА: Открила сам да је прави доживљај ваших аута тек кад седнете у њих, а још боље би било провозати се, овако је све некако статично, мртво...
- КУСТОС: Ви сте уствари дошли да ми одржите предавање из музеологије...
- НАРЦИСА: Мора се унети више маште. Прошло је време викторијанских музеја. Ствар морате оживети. Укључите све медије, филм, видео, позориште...
- КУСТОС: Богами, прегршт идеја. Има ли још нешто што сте заборавили, па да идемо полако?
- НАРЦИСА: Знам да журите. Ја Вас давим, није Вам пријатно.
- КУСТОС: Нимало не журим. Врло ми је пријатно и уопште ме не давите, ал’, ако би сте то могли други пут. Од јутрос сам овде.
- НАРЦИСА: Please!
- КУСТОС: Добро... Реците шта имате, па да идемо...
- НАРЦИСА: Уживам да откривам нове амбијенте... као спелеолог, а ово место ме провоцира у смислу једног сасвим посебног садржаја, не толико са естетске стране, мада ми је естетика примарна... Бизарни проседеи су оно што ме у првом тренутку опчини... Најстрашнија ствар је просечност, тога се грозим...
- КУСТОС: И ја се грозим...
- НАРЦИСА: Значи, мислимо исто, не треба тежити ексцентричности по сваку цену, већ само онолико колико предмет или појава као таква сама иницира, разумете...?
- КУСТОС: Све сам разумео и сасвим ми је све јасно, једино ми није јасно зашто сте дошли овамо и ког врага тражите. Да нисте дама друкчије бих са Вама причао. Оставите те глупе флоскуле и реците зашто сте овде?
- НАРЦИСА: Верујте, нисам дошла да крадем делове.

- КУСТОС: Јел треба да нагађам...
- НАРЦИСА: ... Видите, ја треба да радим дипломску представу и овај амбијент би ми страшно одговарао, хоћу да направим нешто изузетно, хит сезоне...
- КУСТОС: ... Хит сезоне...
- НАРЦИСА: Италијанска сцена кутија ме спутава...
- КУСТОС: Овде су Вам игране неке представе Битефа, простор је откривен, ствар је већ виђена, и зашто баш овде?
- НАРЦИСА: Ово је идеално место за Арабалово *Гробље аутомобила*...
- КУСТОС: ... Тежи случај... Бојим се да то неће ићи глатко. Потражите Ви неко друго место за Вашег Арабала.
- НАРЦИСА: Али овде имам готову сценографију.
- КУСТОС: Ово не може бити сценографија за Ваш комад.
- НАРЦИСА: Зашто?
- КУСТОС: Чист промашај. *Гробље аутомобила* Фернанда Арабала се дешава на отпаду, а ово је ипак некакав музеј, у оснивању додуше. Значи није отпад.
- НАРЦИСА: Мени баш ово треба. Ово је та аутентична атмосфера...
- КУСТОС: Аутентична атмосфера Вашег комада је отпад.
- НАРЦИСА: Све зависи како се комад прочита.
- КУСТОС: Прочитајте га Ви мало боље, па наиђите да попричамо, и ја волим позориште, а сад бих Вас молио да кренемо.
- НАРЦИСА: Цео комад знам напамет. Имам одбрањену експликацију. Мој професор је одушевљен идејом.
- КУСТОС: Извините, а ко Вам је професор?
- НАРЦИСА: Никола Јефтић.
- КУСТОС: Ница! Знам га из Театра лево.
- НАРЦИСА: Могу ли да га доведем да и он погледа простор?
- КУСТОС: Био је одличан глумац. Годинама га нисам видео. Нек наврати, радо ћу попричати са њим...
- НАРЦИСА: Направићу догађај сезоне, сигуран сам.
- КУСТОС: Немојте трчати пред руду, размислите мало.
- НАРЦИСА: Нећете ме ваљда разочарати. Дозволићете да играмо овде?

- КУСТОС: Не питам се ја. Ту постоји управни одбор. Колико их знам, неће бити одушевљени да се скаче по експонатима.
- НАРЦИСА: Нема ту никаквог скакања, верујте.
- КУСТОС: Ипак Ви потражите неки отпад. Није ово амбијент за Арабала.
- НАРЦИСА: Цео семестар проучавам Арабала, а Ви ми од прве дајете корпу.
- КУСТОС: Извините, кад сте рођени?
- НАРЦИСА: 1971!
- КУСТОС: Тај комад сам гледао три године пре него што сте се Ви родили.
- НАРЦИСА: Заиста?
- КУСТОС: Шездесетосме, други Битеф, компанија Виктора Гарсије, на сцени Атељеа играла је *Гробље аутомобила*. После представе смо остали да разговарамо са глумцима и редитељем. Цео Београд је те шездесетосме био позориште. Из Атељеа смо ишли у Капетан Мишино здање да слушамо Стеву Жигона и Роберспјеров говор у Конвенту...
- НАРЦИСА: И моја мама је учествовала у тим демонстрацијама, добила је батине код неког подвожњака...
- КУСТОС: Ја богами нисам добио батине. Чујем, дигли се студенти, пошто сам и сам био студент, потрчим да видим шта се дешава, руши се комунизам или томе слично... кад ја тамо а оно међутим... Знате шта је писало на Капетан Мишином здању? "Црвени универзитет Карл Маркс", видим спрдња, вратим се кући, неки су се и навукли... чекајте, зашто сам почео о томе?... То је знак старости, ишчили тема...
- НАРЦИСА: Арабал...
- КУСТОС: Да, да *Гробље аутомобила* и Арабал, он је одлично легао у ту атмосферу, његова жестока али примитивна осуда капитализма... Добио је Виктор Гарсија прву награду на том другом Битефу, уз глупаво образложење, да је најбоље заступао нове позоришне тенденције... Мени су личили на најобичније аматере...
- НАРЦИСА: Било би ми драгоцено да чујем како је та представа изгледала.

- КУСТОС: На жалост, остао ми је само општи утисак. Вероватно у позоришном музеју постоји снимак...
- НАРЦИСА: Ви феноменалано добро познајете позориште?
- КУСТОС: Хтео сам да студирам режију... Паднем на пријемном шездесетпете и одем на историју уметности... Пратим шта се дешава, не пропуштам премијере, гледам чак и аматерске представе...
- Улази Лазар Радић.
- КУСТОС: Ко је то?
- ЛАЗАР: Добро вече.
- НАРЦИСА
и КУСТОС: Добро вече.
- ЛАЗАР: Извините што сметам, видео сам отворена врата и натпис "Модерна гаража", да ли то овде треба да буде Музеј аутомобила.
- КУСТОС: Да, ускоро!
- ЛАЗАР: Баш лепо... А Ви сте овде?
- КУСТОС: Кустос.
- ЛАЗАР: Ја сам Лазар Радић, пре пола века од стране Народне власти избачен сам из ове гараже а била је моја... Да ли би сте дозволили који минут да погледам?
- КУСТОС: ...Изволите... Лазар Радић, тркач, боксер, скифист...
- ЛАЗАР: ... Од свега по мало и на крају ништа...
- КУСТОС: Победник трке антанте, европског купа у скифу, Будимпешта тридесетосме, шампион у полутешкој тридесетдевете...
- ЛАЗАР: Откуд Вам то?
- КУСТОС: О Вама доста тога знам, а нисам знао да сте живи и здрави.
- ЛАЗАР: Здрав нисам, а још сам помало жив... Да ли је ово Саватићев аеро?
- КУСТОС: ...Радована Саватића...
- ЛАЗАР: С' њим је победио на релију Београд – Софија – Београд. Шта је ово?
- КУСТОС: Маро Gardon из 1897... Много пута сам покушавао да Вас нађем.

- ЛАЗАР: Мало је људи знало где сам. Скоро се ником нисам јављао... Четрдесетосме сам порушио све мостове, побегао на скијама у Аустрију, после у Америку... Овај Форд из које је године?
- КУСТОС: Из хиљаду – деветсто – друге! Врло оригиналан примерак.
- ЛАЗАР: А “Шарон”?
- КУСТОС: Хиљадудевестоосма...
(Нарциси)
Госпођице Нарциса, с овим господином сам се годинама лепо дружио и доста о њему знам, а видим га први пут у животу...
- НАРЦИСА: Занимљиво.
- КУСТОС: Испратио сам Вас до одласка у Аустрију, а даље Вам се изгубио сваки траг.
- ЛАЗАР: Ви мене испратили? Шалите се...
- КУСТОС: Четрдесетосма, зима, Ваш колега моторциклиста Јуле Лапајне Вас спроводи на скијама између караула и Ви скидате с’ руке “Филип Патек” и поклањате му.
- ЛАЗАР: Та штоперница је била једина моја имовина... Јуле Лапајне, содација из Цеља. Како сте то сазнали?
- КУСТОС: Пре десетак година сам га срео на Гробнику на трци ветерана, показао ми је “Филип Патек” и распитивао се о Вама.
- ЛАЗАР: ... Не знам шта да кажем... Потпуно сам затечен...
- КУСТОС: Госпођице Нарциса, упознаћу Вас са једним господином који је био најбоља прилика у Београду.
- ЛАЗАР: Молим Вас, не претерујте, ако је нешто и било, било је пре педесет и кусур година.
- КУСТОС: Спортиста, образован, имућан, Београђанке су га обожавале.
- ЛАЗАР: Е драги мој, од оног Лазара није остало ништа.
- КУСТОС: Ви сте део историје овога града.
- ЛАЗАР: Сви смо ми део неке историје.
- КУСТОС: Дозволите госпођица Нарциса Лукић. Дипломант позоришне режије.
- НАРЦИСА: Драго ми је
(Пружајући руку)

КУСТОС: Господин Лазар Радић.

Лазар јој њољуби руку уз благи наклон.

КУСТОС: Изданак београђанског грађанског друштва, коме је одузета шанса...

ЛАЗАР: Чујте, ја никог не кривим, били смо потпуно неспремни, пометени бруталношћу, осуђен сам био на две године робије, све ми је одузето, чак и грађанска права, једноставно мртавац који хода. Требало је то издржати... Оптужен сам за сарадњу са окупатором, али људи ја сам четири године био у логору у Оснабрику... Они изваде програм трке из тридесетдевете, слика, а на слици ја, Фон Браухич, Нојбауер, Нуволари, све сами окупатори...

КУСТОС: Имам ту слику, показаћу вам је!

ЛАЗАР: Ја, па Стаљин је те године потписао пакт са Хитлером! Стрпаше ме у затвор, конфискација имовине... Знате да је Велизар Јанковић, министар и председник краљевског аутоклуба, добио је шест година због те слике, на којој се види он како чита говор на отварању трке, а у позадини се види застава са кукастим крстом...

КУСТОС: Такође, сарадња са окупатором. Имам и ту слику! А да ли Вам је познато да говор није написао он него Иво Андрић?

ЛАЗАР: Занимљиво... У основи је ипак била пљачка. И мени и Велизару је имало шта да се узме. Мене су држали свега шест месеци, па су ме пустили. Обратио сам се Моши Пијаде, знао сам га пре рата, није хтео да ме прими... После ме је звао његов шеф кабинета, ја се обрадујем, кад он ми нуди да му будем шофер, можда бих и пристао, остао сам на улици, али кад сам видео да треба да га возим у Пакарду отетом од мога кума Воје, одустанем...

КУСТОС: Грађански морал...

ЛАЗАР: Хтели су и образ да ми узму!

КУСТОС: Немојте, многи су се прилагодили.

ЛАЗАР: Продали господине. Ја сам побегао главом без обзира. Нисам могао да поднесем терор санкилота. Можда је требало остати, тада је мени изгледало да је то питање живота и смрти... Не знам... У сваком случају биланс није сјајан...

- КУСТОС: Како се узме, човек никад није задовољан, то је сад филозофско питање...
- ЛАЗАР: Нема ту никакве филозофије, провео сам пола века у Америци, претурио некакве паре кроз руке и имао утисак да нешто стварам, радио сам свашта, четири године као докер, дању теглио а ноћу учио језик да би се запослио као агент осигуравајућег друштва, што је био сан сваког досељеника. Верујте ми, нема идиотскијег посла. Годинама сам за фирму "Gardner&Crosswhite" нудио телефоном осигурање. Од сто позива, деведесетдевет се заврши са fuck off, у најблажој варијанти, а ја још морам да се захвалим thank you, you are welcome и тако годинама... Немам за чим да се осврнем, породицу немам, кад подвучем црту, страшно, тешко је то признати. Све што је лепо остало је овде, младост сам провео у овом кругу, Мајке Јевросиме, Косовска, Влајковићева, Кондина, Цетињска, Кнеза Павла... Немојте ићи, овде је најбоље и кад је најгоре... Мало сам патетичан, опростите.
- КУСТОС: Нисте патетични, делим Ваше мишљење.
- НАРЦИСА: Ја се уопште не слажем. То је локалпатриотизам. Само моја авлија и ништа друго! Доста ми је тараба. Треба да се угледамо на свет, сви иду напред а ми заостајемо. Београд се одвратно посељачио, живимо као у гету. Ми млади немамо шансу, једино што желим је да одем и да се никад не вратим у овај кавез...
- КУСТОС: Знате шта је рекао чувени доктор Аца Костић, кад су му нудили да иде у иностранство: "Нек иду они, они не ваљају." Извините!
(*Кустос оде*)
- НАРЦИСА: Нећете ме поколебати! Отићи ћу ја у Њујорк, на Бродвеј, предала сам визу, дала сам и интервју, још ми нису одговорили. Чим дипломирам идем, макар илегално преко Мексика. Нећу да останем на овом ђубришту.

ЛАЗАР: Идите, само као туриста, са повратном картом у цепу, ал' немојте остајати тамо, ја Вас молим! Ево, клекнућу пред Вама.

(Клекне)

Ви сте тако леви и паметни, немојте мислити да то њима треба. То њима ништа не значи, поготову не одавде...

НАРЦИСА: Устаните, молим Вас, мени је непријатно.

ЛАЗАР: Ја сам одсањао свој сан о Америци док сам био овде. Тамо за то нема времена.

НАРЦИСА: Многи моји пријатељи говоре сасвим друкчије!

ЛАЗАР: Или нису схватили, или их је срамота да признају. Можда гаје лажну наду. Верујте, тај свет није скројен по нашој мери.

НАРЦИСА: Овако нешто први пут чујем, али мене не можете поколебати.

Улази жена у манићилу – чистјачица Каја. Ошворених усџа зледа у Лазара и Нарцису.

ЛАЗАР: Тамо сам пола века и немам никаквих илузија. Остао сам непоправљиви европејац. То је друштво скоројевића, мелтинг пот отуђених и усамљених људи, телевизија, пиво и кикирики у вечерњим сатима, страх од јутра до вечери, страх од послодавца, од поверилаца, кредита, од црнаца, гангстера, од болести и скупог лечења, од старости, сиромаштва, глади...

НАРЦИСА: Сиромаштва, глади! О чему Ви говорите!?

ЛАЗАР: О земљи каубоја где је једино божанство долар... Тешко је међу каубојима дочекати старост... Мрзим каубоје.

КАЈА: И ја.

(Брзо зовори)

Много их, бре, мрзим. Убивају оне јадне Индијанце. Ајд сад што убивају краве и другу стоку, то и ми радимо. Мора да се једе. Ал шта им сметају јадни Идијанци. И ми, у наше Ргачево, имамо цигани, пола села, па их не убивамо. Наши Цигани су много фин свет, раде у Аустрији и Француској, да им видиш куће – све на два и три спрата; доброј чистач... хигијеничарки је потребно најмање десет сати да је почисти. А ја сам то чистила и за пет сати. Нема код мене стајања...

(Загледа се у Нарцису)...

Видим, сад примате ове са великом школом, филозофкиње,

шта ли су? Ех, јадна им мајка. Школовала их, неговала паметне да буду, а оне, шта ће, нема другог посла, па конкуришу за чистачице. Да ти ја нешто кажем, то уопште не ваља. Ево, ја сам до пре четири дана радила као помоћна хигијеничарка и кафе куварица, замењивала сам једну моју из Ргачева, девојка је у друго стање запала – без своје кривице. Наврзо се на њу некакав коштуњави комитетлија, па почео да је заскаче. Заскочи овамо, заскочи онамо, у канцеларији комитета, на дуборезном столу... и, ено, сад је пред порођајем, неудата, а тај комитко нестао заједно са све зградом... Ја, да знаш, не трпим никаква засакања, поштење је на прво место.

ЛАЗАР: Госпођо, знате...

КАЈА: *(Прекида ља)*

Знам ја све, дошла демократија, тако сад зову ове што су узели власт и спалили моје радно место. Признајем, радила сам у оној чувеној згради комитета СПС-а, на Студентском тргу, јадна им мајка – много сам се секирала и исплакала кад су јадну децу батинали – све студенти и школарци. Ал сад, да видиш, кад су у четвртак, ти школарци што овако песницу показују и вичу “готов је”, навалили на моју зграду, леле, у згради само ја и плавци – њи двадесет и Брка, бранили се док су могли, после их ови са стиснуту песницу набили најпре у подрум, у ресторан, а онда у шпајз – е ту им се мало напљуваше образа па их пустише... Изађем и ја са њима, леле, све поломљено, почупано, покрадено, осмуђено па гашено, неко испоганио оне велике слике са главоњу, оне мале нису дирали. Ете, тако ми изађосмо из зграде комитета а уђе демократија, шта ли је...

ЛАЗАР: Молим вас, чекајте...

КАЈА: Нема ја шта да чекам! Крпа и рундуља су моја судбина.

(Вади из ѿорбе крпѹ и ѿочиње да љланца ауѿо)

Чистила сам ја у комитет и компјутере, па могу и ове ауте. Једино ми замерили што сам влажном крпом брисала оне мушемице што по њих иду мишеви. Како да их не бришем кад, то се зна, мишеви се упогане. После ми објаснили да су то некакви електрични мишови и да они, много су паметни, ништа не упогане.

НАРЦИСА: Опростите, не знам вам име...

КАЈА: Каја.

НАРЦИСА: Драго ми је, Нарциса... Кајо, морам нешто да вас питам. Поменули сте “рундуљу”, шта вам је то рундуља?

КАЈА: То је она мотка која има на крају једну рунду фронцли, овако висе, густо, умакају се у воду са детерцент и пере се...

Наилази Кустос с пехаром у једној руци и бомбоњером и вином у другој. Гледа с интересовањем у Кају – која енергично брише и прича.

КУСТОС: Добар дан! Ви сте?

КАЈА: Каја, чист... хигијеничарка и кафекуварица.

КУСТОС: А, ви сте та? Одлично, три месеца ја држим тај конкурс за чистачицу. Ево вам кључеви, тамо, иза оног стуба су ваше просторије, гардероба и све остало, упознајте се са вашим радним местом, сместите се и скувајте нам кафу...
(Гледа на саји)

... за пола сата. У реду?

Одлази Каја.

КУСТОС: Господине Лазаре, извињавам се, ал ово са чистачицом ми је било много важно... прашина се не обазире на добре изговоре.

ЛАЗАР: Баш ми је драго сам упознао Кају. Од ње сам чуо најбољу критичку анализу западне демократије...

КУСТОС: ... Сећате ли се овог пехара?

(Изволише)

Прочитајте шта пише на њему.

(Нарциси нуди бомбоне)

Чоколадне – бомбоне са шеријем.

ЛАЗАР: Прочитајте ми Ви, ово су ми наочаре за шетњу.

КУСТОС: (Чииа шекси са пехара)

Победнику трке Београд – Сарајево – Београд, господину Лазару Радићу Аутомобилски клуб Краљевине Југославије, 25. 05. 1936.

ЛАЗАР: Кнез Павле ми га је лично предао...

КУСТОС: Оборили сте рекорд Радована Саватића. После је била гала вечера у Француској 7, у просторијама Ауто – клуба.

ЛАЗАР: Остали смо до јутра... Да ли та зграда још постоји?

КУСТОС: Наравно. Ту је сад Клуб књижевника.

ЛАЗАР: Клуб књижевника? Знате каква је ту била кафана!

- КУСТОС: И сада је ту добра кафана.
- ЛАЗАР: Водим Вас тамо на вечеру.
- КУСТОС: Прихвата се са задовољством. Хоћете ли једну бомбону са шеријем?
- ЛАЗАР: Не смем слатко, али једну могу.
- КУСТОС: Ову сребрну шкатулу сте добили са пехаром. У њој су биле чоколадне бомбоне у облику аутомобила.
- ЛАЗАР: Није ваљда да су и бомбоне из тридесетшесте?
- КУСТОС: Бомбоне су овогодишње. Љубостињско црно, из 1982, добра година.
(*Сийа вино*)
- ЛАЗАР: Нисам могао да сањам да ће то некога интересовати, да ће тиме да се занима. Ми смо се само лепо забављали.
- КУСТОС: Ви сте пионери ауто трке код нас.
- ЛАЗАР: Ма какви пионери, нису то биле бог зна какве трке. Лепо је било то наше дружење... Ђурђевски уранци аутомобила на Авалу, па ко пре стигне...
- КУСТОС: Тренутак.
(*Доноси ѿлакеїу*)
Ову плакету нисте добили на ђурђевском уранку.
- ЛАЗАР: Grand prix, 1939!
- КУСТОС: Други у класи до два литра.
- ЛАЗАР: (*Љуби ѿлакеїу*)
Велика награда Београда!.. Трка око Калемегдана. Знате ли Ви шта је то онда значило?...
- КУСТОС: Београд је постао европска варош те јесени.
- ЛАЗАР: Месецима смо били у грозници. Цео град је био опседнут трком.
- КУСТОС: Толико да нисте приметили да је почео Други светски рат.
- ЛАЗАР: Није да нисмо приметили...
- КУСТОС: Рат је почео првог септембра, у петак а трка је одржана трећег, у недељу.
- КУСТОС: Једини Гранд при одржан за време рата.

- ЛАЗАР: Тачно у току тренинга Фон Браухич из Мерцедесовог тима сазнаје за почетак рата, напушта тренинг, јури на земунски аеродром да ухвати авион за Берлин, јер, како он, потомак ритерског племства, да је возио доста нервозно...
- КУСТОС: Скоро сам открио да је авион летео за Цирих а не за Берлин. Можда је случајно погрешно.
- ЛАЗАР: А со! Манфред Фон Браухич, вечити други...
- КУСТОС: Протеран је из Западне Немачке као комуниста и до рушења берлинског зида био је комесар спорта и председник олимпијског комитета Источне Немачке...
- ЛАЗАР: Нуволари, ил маестро, је победио у високом стилу, а Фон Браухич други, Милер је био трећи.
- КУСТОС: Био је то потпун тријумф аутоуниона над мерцедесом.
- ЛАЗАР: Немци су тад били без конкуренције.
- КУСТОС: Мерцедесова екипа је имала пех. Херман Ланг је добио камен у наочаре и одустао...
- ЛАЗАР: Место њега је ускочио Зац Фарер Урлих Бигалке. И после неколико кругова, доле код Небојше куле, покосио неколико топола накићених гледаоцима. Срећом, нико није погинуо.
- КУСТОС: Једине жртве те трке сте били Ви и Велизар Јанковић.
- ЛАЗАР: Тачно, накнадне жртве, тек после десет година...
- КУСТОС: Била је то узбудљива трка. Нуволари је оправдао надимак “ил маестро”, одушевио је Београђане.
- ЛАЗАР: То је његова последња гранд при победа.
- КУСТОС: Пре тога је био први на “Великој награди Француске” и то су биле две једине победе аутоуниона те сезоне.
- ЛАЗАР: Мерцедес им је узео меру у Триполију, Монци, на великој награди Румуније...
- НАРЦИСА: Велика награда Румуније?

- ЛАЗАР: Букурешт је имао једну од најбољих стаза, сва светска елита се тамо скупљала. Били су бољи од нас, мора се признати.
- КУСТОС: Комунизам их је унаказио много горе од нас, бар досад.
- ЛАЗАР: Све што би се појавило у Паризу или Бечу могли сте наћи и у Букурешту. Ни ми нисмо заостајали. Овде сте могли купити модел аута који се први пут појавио те сезоне у свету.
- КУСТОС: И то на кредит.
- ЛАЗАР: На кредит, дабоме, овде у Нушићевој, Дечанској, Кнеза Павла било је најмање десетак заступника светских фирми.
- КУСТОС: Браћа Новаковић...
- ЛАЗАР: Неш Студебекер, па Лаза Милићевић...
- КУСТОС: Ценерал моторс, доц, Бранко Недић.
- ЛАЗАР: Чика Бранко Недић је држао највећи сток резервних делова. Све их је знао напамет као компјутер.
- КУСТОС: Смајт, Американац, добровољац из Првог светског рата, заступао је пакарда и Крајслера...
- ЛАЗАР: Смајт, дворски лиферант, срео сам га у Њујорку педесетих година...
- КУСТОС: ... Ђорђе Власенко, Секула Зечевић, Ђокић и Вучо, Алексић – форд, браћа Нашинбени за италијанска возила, Аранђеловић из Кнеза Павла број 1...
- ЛАЗАР: Аранђеловић заступник аутоуниона дружио се с Нуво-ларијем.
- КУСТОС: Па Аца Стефановић из Нушићеве осамнаест...
- ЛАЗАР: Понтијак, олдсмобил, шенарвокер...
- КУСТОС: ... Плус Ханомаг и рекс...
- ЛАЗАР: Браво! Да ли знате шта је са Душаном Сувајџићем?
- КУСТОС: Заступник шкоде и учесник трке тридесетдевете? Мислим да није међу живима.
- ЛАЗАР: Били смо велики другари, на стази се нисмо штедели. Он је био велики техничар. Зихераш. Ја сам увек ризиковао. Тај наш ентузијазам је тешко данас замислити, трку тридесет девете смо направили са Политиком, која је била главни покровитељ. Нисмо жалили ни снаге ни новца. Трка је успела сто посто...

- КУСТОС: На жалост, београдско грађанско друштво је трчало своју последњу трку...
- ЛАЗАР: Схватио сам то четрдесетпете, кад сам дошао из ропства. После трке је настало славље, у Француску седам су се сјатиле све београдске даме, гала вечера, поздравни говори... игранка је трајала до јутра. Баште су биле пуне. Београд је трештао од свирке...
- КУСТОС: ... Као "Титаник", оркестар свира...
- ЛАЗАР: Нама се чинило да се ништа неће променити, све је било тако лепо, најновији шлагери Марике Рек и Заре Леандер, играли смо ламбетвок. Пао сам био с ногу...
(Нарциси)
Знате шта је ламбетвок?
(Кустос одлази по сџари грамофон. Нарциса заигра ламбетвок)
Браво, откуд знате?!
- НАРЦИСА: Бака ме научила...
- Кустос се враћа, доноси сџари грамофон и џушџа џлочу са ламбетвоком.*
- КУСТОС: Даме бирају...
- Нарциса џрилази Лазару, иџрају, музика џолако уџихне, Лазар џуби Нарциси руку.*
- ЛАЗАР: Хвала Вам... Подсећате ме на једну моју велику симпатију... Била је плавуша, нижа од Вас. Отац јој је држао парфимерију у Кнез Михаиловој. Звала се Јелена Крстић... Извините што Вас гњавим мојим успоменама. У овим годинама се полако губи компас...
- НАРЦИСА: Не, забога. За мене је ово један леп хепенинг. Волим да Вас слушам. Као да сам отишла у Кинотеку...
- ЛАЗАР: ... Ипак је то било друго време... Погледајте ову формулу. Човек се упакује, стави кацигу и нема га нигде... А видите овај стари спортски ауто. Сасвим друга прича. Ми смо у току трке махали дамама, вијорили су се свилени шалови, пре трке је обавезно одржаван конкурс елганције, најбоље одевени возач, најлепша кола, најелегантнија дама, жири је био састављен од сликара, глумца, песника...

- НАРЦИСА: Звучи романтично, ал ја више волим нова кола.
- ЛАЗАР: Знам, и ја возим лексуса, али није то оно... Погледајте овог шарона... то је тријумф занатства, примењене уметности ако хоћете...
- НАРЦИСА: Да, ал како ћу с тим на улицу?
- ЛАЗАР: За мене је аутомобил и нешто више од превоза, то је питање стила. Покушаћу да Вам објасним... Мене нов ауто никад не може да одушеви. Погледајте данас, то је све некако исто! Ауто је резултат прорачуна, компјутери и остало, више се не разликују марке. Нема индивидуалности...
- НАРЦИСА: Дајте Ви мени миџубиши галант, а Ви лепо узмите неку крнтију са карактером!
- ЛАЗАР: Мислим да се нисмо разумели...
- НАРЦИСА: Ауто је ипак само потрошна роба.
- ЛАЗАР: А, не само то. Вилијем Фокнер је записао да је бар 10 000 000 Американаца зачето на задњем сицу модела Т. То је онај тамо,
(Показује руком)
чувени Тин Лизи.
- НАРЦИСА: Ја бих Вам радије цитирала Арабала...
- КУСТОС: Мислим да сте сувише у Арабалу, а он је помало једностран.
- НАРЦИСА: Ауто је метафора пропасти људског духа и цивилизације у XX веку, симбол потрошачког друштва.
- КУСТОС: У ауту су садржани сви изуми човечанства, од точка па до компјутера. То је најтачнији одраз времена у коме је настао... А по Вама и Арабалу средство да се стигне из тачке А у тачку Б.
- НАРЦИСА: Само то. Неко је рекао да је најбољи увек и само нов ауто.
- ЛАЗАР: То је рекао Хенри Форд, а ја се предајем... Извините, а шта би сте Ви у Америци радили?
- НАРЦИСА: Ја сам апсолвент позоришне режије и хтела бих нешто више да научим. Да се усавршим. Овде је крај, овде више нема шта да се види. Покушала бих на Бродвеју...

- ЛАЗАР: На Бродвеју... Можете Ви тамо грдно да се разочарате.
- НАРЦИСА: Од овога овде нема горе.
- ЛАЗАР: Има, има и те како. Не желим да се лично у то уверите, али...
- НАРЦИСА: Овде влада психологија паланке, самодовољности, потпуне некритичности. Атмосфера националне искључивости, шовинистичког лудила, свет нас је с правом искључио.
- ЛАЗАР: Ја мислим да је то божји благослов.
- НАРЦИСА: Ви можете да причате шта хоћете. Ви живите у Њујорку.
- ЛАЗАР: Оградили су нас од себе. То треба искористити уверавам Вас. Ту је шанса...
- НАРЦИСА: И поред најбоље воље, ја не могу да Вас разумем.
- ЛАЗАР: Ја сам један разочаран, цангризав старац, који је тамо провео неко време и који није никакво мерило успеха. Само желим да Вас упозорим на могући ризик и разочарења из личног искуства...
- НАРЦИСА: Ни мало не сумњам...
- ЛАЗАР: Има толико шарма у тој Вашој самоуверености.
- НАРЦИСА: Јелте? Баш Вам хвала!
- ЛАЗАР: Имате ли неког ко би Вас примио за прво време тамо?
- НАРЦИСА: Важно је да стигнем. Лако ћу се ја снаћи, не брините.
- ЛАЗАР: ... Имам кућу и фирму на Лонг Ајленду. Ево Вам моја посетница, још недељу дана ћу бити овде, а после сам на тој адреси, било шта да Вам затреба јавите се молим Вас, радо ћу Вам помоћи.
- НАРЦИСА: Па добро... Хвала Вам.
(*Ставља њодсејницу у њорбицу*)
- КУСТОС: (*Гура на колицима њовећи телевизор*)
Имам за Вас једно изненађење.
- ЛАЗАР: Не знам шта би могло више?

Кустос њушиња видео, на екрану се види снимак чувене ѡрке из 1939. године.

- ЛАЗАР: Невероватно...
(*Ово је превелико*)
Још у боји... Сјајно. Нисте свесни шта сте ми приредили вечерас... Чекајте, овај BMW број 42... Да ли можете да вратите траку?
- КУСТОС: Одмах.
- ЛАЗАР: Не видим добро. Да ли је то стварно број 42?
- КУСТОС: Да. Ваш стартни број.
- ЛАЗАР: Значи то је мој BMW!
- КУСТОС: И Ви у њему.
- ЛАЗАР: Морате ми ово преснимити. Не питам колико кошта.
- КУСТОС: Са задовољством, биће Вам преснимљено за сутра.
- ЛАЗАР: ...Пуштаћу то свако вече пред спавање. Не могу да верујем. Мој BMW. Шта бих дао да могу поново да седнем у њега...
- КУСТОС: (*Вади слике бројеве "Полицике" и слике фотодокуманата*)
Ово су слике са старта, а овде примате плакету... Нуволари, Бата Миленковић...
- ЛАЗАР: Бата је возио главну трку на свом бугатију и сјајно се држао...
- КУСТОС: Али поред четири светска шампиона заиста није имао шансе.
- ЛАЗАР: Ауто му је био десет година старији. Не знам ко би у тој ситуацији боље од њега прошао.
- КУСТОС: Било је храбро што је уопште учествовао.
- ЛАЗАР: Бата је био дивна природа и изузетно племенит човек четири године рата га нисам видео, дођем из ропства и затекнем га некако оронулог и одсутног, као да је рат трајао целих двадесет година...
- КУСТОС: Његова породица је била једна од најбогатијих у Београду, а комунисти су им све узели.
- ЛАЗАР: То код њега није било пресудно. По изласку из затвора возио сам са Батом тролебус број тринаест за Душановац. Најгора линија. Окретница је била код биоскопа "Шумадија"... Замислите Бату који вози тролејбус у рукавицама са којима је возио гранд при и трпи малтретирање којекаквих битанги и геака...

- КУСТОС: Ја сам становао код “Тешићевог купатила” у Војводе Глигора. Добро се сећам тих тролебуса. Били су направљени претежно од дрвета, марке фиат, нисам ни сањао да су их возила два гранд при возача.
- ЛАЗАР: Пуне две године... Зима четрдесет и седме, седим у тролебусу на окретници “Душановац” и чекам време поласка, отприлике сваких петнаест минута, кад из биоскопа “Шумација” излази руља после неког каубојског филма, жељне туче... Отприлике пет шест мангупа улеће у тролејбус, и захтева да одмах кренем. Покушам да објасним да постоји ред возње и да не може да се креће кад коме падне напамет... Наравно, они моје аргументе нису уважили, избије туча, био сам још у снази, послажем их поред тролебуса као снопље... Бацим рукавице које су биле кржаве од њихових њокалица... Та туча с мангупима на Душановцу била је онај трзај који је претегао у мојој одлуци да побегнем. Те вечери сам се спаковао и правац Словенија, Аустрија и тако даље... А Бата Миленковић се касније убио...
- КУСТОС: *(Показује слику коју држи Бошко)*
То је са кружних трка Душановац – Страхинића Бана.
- ЛАЗАР: Како смо били млади и леви, сигурни у себе.
(Нарциси)
Као Ви сада, цео свет је био наш... Овај мој BMW, модел 328 из тридесет девет ишао је као муња. Купио сам га код Секуле Зечевића одмах после сајма 1939. године...
- КУСТОС: Велауто! поред BMW-а заступао је Доца и Цитроена. Знате ли да је његов син Ђорђе оживео фирму. Тренутно заступа Мицубиши.
- ЛАЗАР: Био је то сјајан ауто. До Новог Сада за мање од сат времена. Краљ друмова. Био сам најбржи у Београду. Ауто је тада још увек био више забава него потреба, најнормалније је било возити се без нарочитог циља, ајмо да се провозамо... Паркирате ауто пред својом омиљеном кафаном, провозате се између два мартинија, излуфтирате се до Топчидера, па се опет вратите у друштво... Моја кафана је била Москва и у њој једно ћоше које се звало Порт Артур, где су седели боми, Рака Драинац, Тоша Манојловић, Иво Ђипико, Тин Ујевић... Са њима је било лепо док се не напију почну да Вас притискају оловом боемске туге, ја онда седнем у BMW-а, распалим новосадским друмом и ослободим се све те

туробности... Тај ми је ауто био право уточиште. Кад сам имао озбиљних проблема, кренем да возим потпуно махиално. То ми је била нека врста терапије, ослобођења... Док сам био у логору много пута сам сањао да га возим ... Четрдесетпете, кад сам се вратио из ропства, затекнем у стану партизанску породицу, њих осморо. Мајку нађем код родбине, отац умро четрдесет треће. Кућу на Сењаку запосео један високи официр, вози мог BMW-а. Сретнем га пред "Москвом" и замолим да ми бар ауто врати. Он извади пиштољ и запрети уз најгоре псовке да ће ме следећи пут убити, то је било као најружнији сан. У мом Београду, да ме један дрипац испсује, назове буржоаским шљамом, издајником... Помишљао сам да одем у кућу и да убијем ђубре... Чини ми се да сам теже ауто прежалио него кућу, али шта ћете, било па прошло.

(Нарциси)

Ко о чему, баба о уштипцима. Не љутите се, ми само о колима.

НАРЦИСА: О чему би сте другом причали у овој гаражи? Живели!

КУСТОС: А сад шлагер вечери!

ЛАЗАР: Само ме немојте терати да играм.

КУСТОС: Само се немојте окретати... Тако, и сачекајте мој знак.
(Кустос скине прекривач са једног аућа који стоји са десне стране у дубини и џусти га према џублици неколико метара)

Господине Радићу! Окрените се.

ЛАЗАР: *(Стоји збуњен)*

... ако ми сад кажете...

КУСТОС: *(Ошвара и клима главом)*

Број 42!

(Показује врати са бр. 42)

ЛАЗАР: Не, то није могуће!

КУСТОС: Сасвим је могуће. Ваш BMW из трке око Калимегдана!

Лазар, као у ирансу иде око аућа и ошшава га.

КУСТОС: Да ли су ово, Ваша капа и наочари?

ЛАЗАР: Овај човек је чаробњак...

- КУСТОС: Изволите.
(*Оћвара враћа BMW-а*)
- ЛАЗАР: (*Сћавља каћу и наочаре, Нарциси*)
Како изгледам?
(*Оде*)
- НАРЦИСА: (*Смеје се*)
Па тако... Необично. Супер.
- ЛАЗАР: (*Оћвара враћа од BMW-а Нарциси*)
Будите ми сувозач! Возимо гранд при око Калемегдана.

Нарциса, смејући се улази у кола.

- КУСТОС: Немате ништа против да направимо неколико снимака. Ово је јединствен тренутак. Ас у свом ауту после пола века! Тачно 61 година!
- ЛАЗАР: Уз један услов. Пустите мало музике...
- КУСТОС: Avec pleasure!
Пушта музику, пушта стробоскоп као да их слика блицем. Лазар имитира вожњу, нагиње се у кривинама, Нарциса прихвата игру.

Нечујно и тићхо ушла је Каја – носи ћослужавник са кафом и чашама воде.

Оћонашају ћрку, сћићжу на циљ; Лазар ћрићумфално седне на наслон седићића, ћоздравља ћледаоце, у једном ћренућићу се сћусћићи низ наслон и сћави ћлаву на волан. Нарциса схваћићи да неићићо ниће у реду, ћоказује куѕићосу да је Лазару ћозлило. Куѕићос сћаје са блићцом, уићићиа музику.

- КУСТОС: Шта је било?
- НАРЦИСА: Позлило му је! Зовите лекара!
- КУСТОС: (*Прићрчава, ћридиће Лазара с волана, наслаћа ћлаву на њећове ћруди*)
Дише!
- НАРЦИСА: Зовите хитну помоћ!
- КУСТОС: (*Трчи на ћелефон, окреће број*)
Ало, Хитна помоћ!... Да ли је то хитна помоћ?!... Ало човеку је позлило!... Изгубио је свест!.. Није у стану!... У колима је! Не, нисам саобраћајац!... Нисам ни роћак ни сувозач!... Ја сам кустос... Кустос! Нисмо звали милицићу! Па није удес, кола стоје! Али, нису на улици, молим? Чиме да га довезем? Молим Вас пожурите, човек је у несвести! Откуд знам да ли

је пензионер? Тркач, бивши, не живи овде... у Америци. Кола су BMW, беле боје... Нема регистрацију! Модел из 1939!... Не зафркавам се из тридесет девете... Мајке Јевросиме тридесет. Гаража!... Музеј... Пожурите... човек је у несвести!

Нарциса, сва у њаници, кружи око Каје и Лазара, њросіо не зна како да њомоґне. Гура му свој џеміер њод ґлаву, диже му ноґе, маше исіред лица.

Каја енерґично дејствује. Осіавља њацну са кафама, узима са ње чашу с водом, оііије из чаше, наіуни усіаа, а заішм дува каіљице воде на Лазарево лице... Блаґо ґа шамара и ґовори:

КАЈА: Е мој господине, каква је ваша младост била кад је старост овако тешко подноси. Богами и ја сам тако, прошле године, заборавила да вирнем у крштеницу. Ухвати се Каја у коло, дала руку најплећатијем ргачевцу, некаквом Манојлу... леле, кад је он почео да витла коло, молила сам бога да стане, после сам му викала колко сам могла, Манојло, љу платим, заустављај коло... Јок море, он тера своје и клибери се ко луда на брашно... Како ме је испустио из оне ручерде, тако сам пала на земљу и све ми се замантало... Мислила сам да сам спавала пет сати; кад, после ми кажу да није било дуже од два-три минута. Не бој се господине, сад ће тебе Каја да оживи, све, жила куцавица ти трепери, ајде, благо Каји, намигни...

Трља му водом њрса. Лазар оіівара очи.

КАЈА: Море љу те пољубим у образ, ал немој опет да се занествестиш.
(Пољуби ґа у образ... сва њосіићена брзо одлази)

НАРЦИСА: Долази свести! Дајте шећер и воду! Брзо!

ЛАЗАР: (Долази свестіи)...
Ко је угасио светло?... Где је музика?... Шта се то десило?... Јесмо се сударили?...

НАРЦИСА: Ви сте возили, ја сам била сувозач, онда је Вама мало позлило.

ЛАЗАР: Где сам возио?... Шта сам возио?...

КУСТОС: Гранд при око Калемегдана. Ја сам Вас сликао. Је ли Вам боље?

ЛАЗАР: Како да не. Само да се средим! Ништа ми није јасно.

КУСТОС: Хоћете чашу воде!

- ЛАЗАР: Каква вода! Где је шампањац за победника? Немате шампањац?... Каква сте Ви то фирма?... Зашто ме тако гледате? ... Шта се десило?...
- КУСТОС: Звао сам хитну помоћ... Били сте у несвести. Ево чаша воде. Хвала богу, боље Вам је. Шта Вам је било?
- ЛАЗАР: Левитација... Ја сам само мало био у безтежинском стању. Да сте ме ставили на вагу, показала би нулу. То је мој случај... Левитација...
(*Кусѝос и Нарѝиса ља љледају зачуђено, велика ѝауза*)
А сад Вас водим на вечеру, у краљевски аутоклуб, у Француску 7, по договору... Успут ћу Вам испричати нешто о овом граду, што сигурно нисте знали...
(*Одлазе*)
- КУСТОС: Причекајте тренутак, молим Вас!
(*Публици*)
Приче о краљевом Шарону чућете неком другом приликом. Хвала Вам за вечерас и лаку ноћ.
(*Одлази*)
Стижем.

МРАК